

Tällä taigakirvisellä korvan peitinhöyhenten täplät ovat hyvin heikot. Vahva silmäkulmanjuova etenkin silmän takana (takaosa valkoisempi kuin isojen peitinhöyhenten kärjet), tasaisen oliivinvihreä selkäpuoli ja leveät vihertävät tertiaalien reunukset näkyvät kuitenkin erinomaisesti. Turku, 13.10.2013. TOM LINDROOS

Taigakirvinen

– runsastuva vieras idästä

Syksyisen ulkosaariston katajikko kolutessa edestä lähtee terävästi äännelevä kirvinen ja laskeutuu onnekkaasti hetkeksi avoimesti oksalle. Kamerasta on akku loppu, ja sydän pamppaillen on mietittävä, mistä taigakirvisen oikein tunnistaakaan?

Suomen ensimmäinen taigakirvinen havaittiin vuonna 1978, kun lokakuun toisena päivänä Luvian Säpissä rengastettiin yksi yksilö. Ensihavainto kertoo hyvin paljon lajin esiintymiskuvasta Suomessa. Reilu kaksi kolmasosaa yksilöistä on löydetty lokakuussa, ja ainoana poikkeuksena syksyisestä esiintymiskuvasta on Oulussa kesällä 1993 reviiä pitänyt lintu.

Valtaosa maamme taigakirvisistä on havaittu saarissa,

ja edellä mainittu Oulun lintu oli pitkään ainoa mantereella havaittu. Eniten havaintoja on juuri Säpistä, jossa on viime vuoden loppuun mennessä havaittu kaikkiaan 24 yksilöä eli reilu neljännes kaikista Suomessa hyväksytyistä havainnoista. Vaikka mantereelta onkin viime vuosina muutamia havaintoja, ei tähän syksyyn mennessä ollut vielä yhtään havaintoa sisämaakunnista. Havaintojen määrä on ollut selkeässä kasvussa viime vuosina.

Pohjoisessa taigakirvisiä havaitaan keskimäärin aikai-

semmin kuin etelässä. Mahdollisesti linnut tulevat Suomeen idästä tai itäkoillisesta ja Perämerelle tultuaan valuvat rannikkoa pitkin etelämmäs. Tämä kuvio vaatisi kuitenkin isomman aineiston vahvistukseksi. Samanlainen säännön mukaisuus tuntuu löytyvän ainakin taigauunilinnulta.

Kutsuääni paljastaa

Tyypillisesti taigakirvinen löytyy niin, että rantaniityltä tai -metsiköstä ponnahtaa lentoon kirvinen, jonka ääni kiinnittää huomion. Taigakirvisen kutsuääni on metsäkirvisen suhdusta korkeampi ja hennompi vinkaisu, ja sitä on kuvailtu lapinkirvisen ja metsäkirvisen äänen välimuodoksi, vaikka ääni ehkä enemmän metsäkirvisistä muistuttaakin. Myös varoitusaäni ”ty”, jota kuulee silloin tällöin muuttavilta linnuilta, on hiukan korkeampi kuin metsäkirvisen vastaava ääni.

Vaikka kutsuääni voi kiinnittää huomion mahdolliseen taigakirviseen, määräytyminen on varmistettava pukutuntomerkeistä. Kirvisen äänet muuntelevat eri tilanteissa (esimerkiksi taigakirvisen ääni on voimakas ja metsäkirvismäisen lentoonlähdessä), ja aina löytyy poikkeuksellisia yksilöitä. Esimerkiksi oudon vaisusti äänelleen lapinkirvisen tiedetään muistuttaneen äänensä puolesta erittäin paljon taigakirvisistä. Valitettavasti varsin usein taigakirvismäisesti ääntelevä lintu jää kunnolla näkemättä ja siten varmistamatta. Minulle näin on käynyt puolenkymmentä kertaa.

Metsäkirvisen pyrstö, niittykirvisen pää

Pienet kirviset poikkeavat toisistaan hiukan muodoltaan, ja eroista saattaa olla apua ainakin etsittäessä jo löytynyttä taigakirvisehdokasta niittykirvisparvesta. Taigakirvinen on metsäkirvisen tapaan varsin pitkäpyrstöinen verrattuna vaikkapa niittykirviseen. Nokka on sen sijaan niittykirvismäisen hento, ja taigakirvinen vaikuttaakin lennossa kahden kotoisen lajin yhdistelmältä: sillä on ikään kuin metsäkirvisen pyrstö ja niittykirvisen pää.

Siiven rakenteessa on pieniä eroja, joista saattaa olla apua määräytyksessä. Taigakirvisellä on hiukan lyhyemmät tertiaalit kuin metsäkirvisellä, minkä seurauksena taigakir-

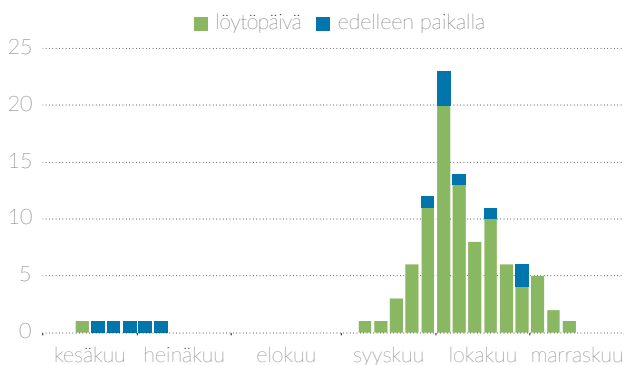

Tuoreessa puvussa taigakirvisen selkäpuoli on kauniin sammalenvihreä ja tasaisen viiruton. Myös tertiaaleissa on leveät samansävyiset reunukset. Tällä yksilöllä erottuu hyvin myös lajille ominainen lyhyt käsisiiven ulottuma. Intia, 26.1.2013. TOM LINDROOS

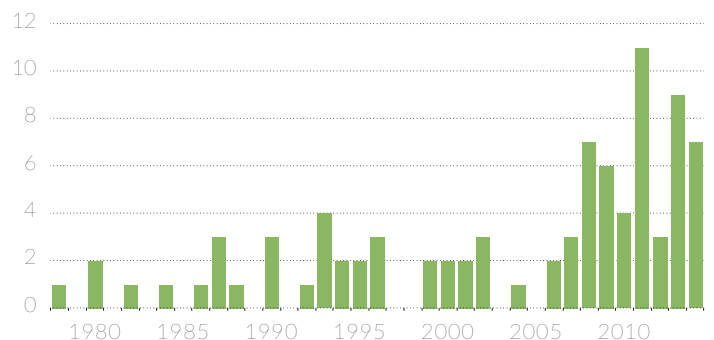
visellä on usein tuoreessakin puvussa lyhyt käsisiiven ulottuma. Metsäkirvisellä käsisiiven ulottumaa ei muodostu, mikäli tertiaalit ovat ehjät ja tuoreet. Tämä tuntomerkki on vaikea nähdä maastossa, mutta hyvälaatuisista valokuvista se on todettavissa.

Katse pään kuvioihin

Taigakirvisen määräytyminen täytyy perustaa pukutuntomerkeihin. Kähmy ja usein varsin aran taigakirvisen näkeminen avoimesti ei aina ole helppoa, ja siihen saattaa mennä pienessä saareksakin monta tuntia. Tässä lienee myös ainakin osasy siihen, miksi taigakirvishavainnot keskittyvät saariin: mantereen loputtomiin pillopaikkoihin pieni kirvi-

Taigakirvishavainnot painottuvat vahvasti lokakuulle. Aikaisin syyshavainto on tehty 9.9. ja myöhäisin 12.11. Ainoa syysmuuttokauden ulkopuolelta oleva havainto koskee Oulussa 12.6.-6.7.1993 reviiä pitänyttä lintua.

Suomesta on hyväksytty viime vuoden loppuun mennessä 87 havaintoa taigakirvisestä. Havainnot ovat runsastuneet viime vuosina, ja laji on muuttunut suurharvinaisuudesta vuosittaiseksi harhailijaksi. Yleistymistä selittää osittain se, että laji ja etenkin sen kutsuäänet on opittu tuntemaan paremmin, mutta myös aitoa runsastumista lienee tapahtunut.

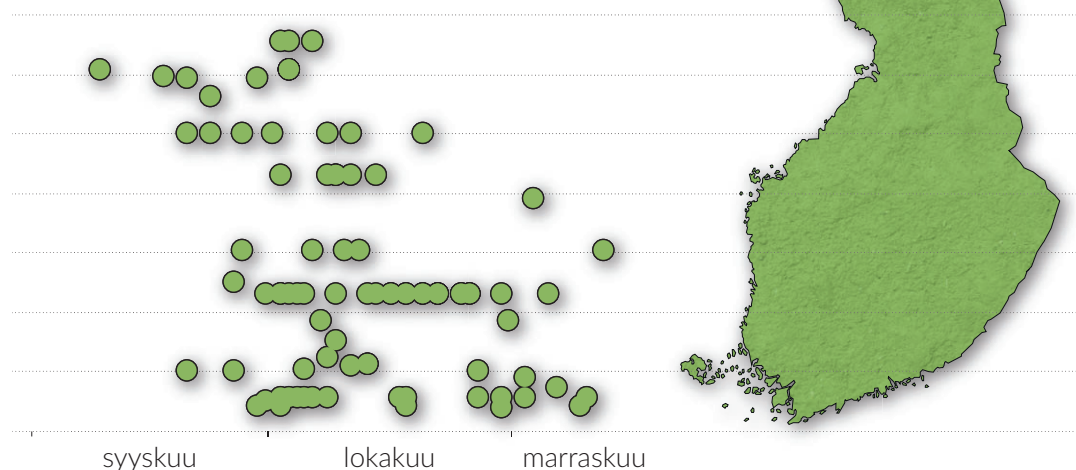
Metsäkirvinen muistuttaa kuvioineiltaan monin tavoin taigakirvistä. Molemmille lajeille on yhteistä muun muassa pieni täplämäinen musta ohjasjuova, kupeiden rintaa ohuempi musta viirutus sekä lyhyt ja käyrästynyt takavarpaan kynsi. Huomaa etenkin viiruinen, rusehtava selkäpuoli, tasaisen kellertävä silmäkulmanjuova, joka on hyvin heikko silmän takana ja samaa sävyä isojen peitinhöyhenten kärkien kanssa, sekä tasaisen kellertävänruskea kurkku ja rinta. Korvanpeitinhöyhenten valkoinen ja musta täplä erottuvat, mutta heikkoina. Paimio, 18.9.2010. TOM LINDROOS

Taigakirvinen voi olla pään kuvioineiltaan hyvin räikeä ja helposti tunnettava. Huomaa myös pohjaväritään kurkkua ja rinnan sivuja valkoisempi rinnan keskiosa. Turku (toinen yhtä aikaa paikalla olleista kahdesta yksilöstä), 13.10.2013. TOM LINDROOS

nen katoaa helposti.

Taigakirvinen on sekoitettavissa etenkin muihin kirviisiin, joista se eniten muistuttaa lähisukulaistaan metsäkirvistä. Ehkä helpoimmin maastossa nähtävä taigakirvisen tuntomerkki on hyvin voimakas silmäkulmanjuova, joka

Syksyn edetessä taigakirvishavaintojen painopiste siirtyy etelään päin. Pohjoisessa taigakirvisiä on havaittu usein jo syyskuussa. Lokakuun alkuun tultaessa havaintojen painopiste siirtyy Vaasan eteläpuolelle ja lokakuun loppupuolelta alkaen havaintojen painopiste on jo etelärannikon tasolla.

Taigakirvisen nimialalaji *Anthus h. hodgsoni* on etenkin yläpuolelta ja kupeilta voimakkaammin viiruinen kuin Suomeen harhautuva yunnanensis-alalaji. Tyypilliset pään kuviot, yläpuolen värisävyt ja lyhyt käsisiiiven ulottuma kuitenkin auttavat tunnistuksessa. Intia, 6.4.2009. PETTERI LEHIKONEN

silmän edestä on kellertävä ja silmän takaa valkoinen. Silmäkulmanjuovaa reunustaa tumma ohimojuova, mikä entisestään korostaa silmäkulmanjuovan voimakkuutta. Millään muulla pienellä kirvisellä pään kuviot eivät ole näin voimakkaat, jopa punakylkirastasmaiset. Nyrkkisääntönä voidaan pitää, että taigakirvisellä silmäkulmanjuovan silmän takana oleva osa on vaaleampi kuin isojen peitinhöyhenten kärki ja metsäkirvisellä ne ovat suunnilleen samanväriset tai väriero on jopa päinvastainen.

Korvanpeitinhöyhenissä taigakirvisellä on päällekkäin valkoinen ja musta täplä, mikä usein mielletään hyväksi lajituntomeriksi. Sama kuvio on kuitenkin hahmotettavissa usein metsäkirvisellä. Lisäksi pään asento vaikuttaa voimakkaasti tämän tuntomerkin näkymiseen.

Muut pukutuntomerkit

Tärkeä taigakirvisen tuntomerkki varsinkin tuoreessa puvussa syksyllä on tasaisen oliivinvihreä yläpuoli, jossa on tuskin nimeksikään viirutusta. Syksyisen harmaan päivän heikossa valossa väri saattaa kuitenkin hämäävästi näyttää tasaisen harmahtavalta. Vahvaa oliivinvihreää sävyä on myös tertiialeissa, joiden reunukset ovat keskimäärin huomattavasti leveämmät kuin metsäkirvisellä.

Alapuolen kuvioinnissa on useita keskimääräisiä eroja lajien välillä. Erot ovat kuitenkin pieniä, tulkinnanvaraisia ja joskus vaikeita nähdä maastossa. Siksi näihin kannattaa kiinnittää huomiota vasta, kun tärkeämmät pään ku-

Niittykirvisen poikkeaa taigakirvisestä selkeästi muun muassa viiruisen yläpuolen, vahvasti viiruisten kupeiden ja heikkojen pääнкуvioiden perusteella. Tunisia, 27.12.2007. TOM LINDROOS

vioiden ja yläpuolen tuntomerkit on varmistettu. Taigakirvisen rinnan viirutus on keskimäärin voimakkaampaa ja selkeämpää kuin metsäkirvisellä. Taigakirvisellä on myös usein havaittavissa kontrasti kellertävän kurkun ja rinnan keskiosan välillä. Metsäkirvisellä rinta on tasaisemman värinen. Taigakirvisen alapuoli mainitaan myös puhtaamman valkoiseksi kuin metsäkirvisellä. Tämä ei liene maastotuntomerkkinä erityisen arvokas, mutta puhtaan valkean alapuoli osaltaan korostaa yläpuolen vihreyttä.

Nimistön kummallisuuksia

Suomen ja tiettävästi kaikki Euroopan taigakirvishavainnot koskevat laajalle taigavyöhykkeelle levinnyttä alalajia *yunnanensis*. Taigakirvisen nimialalaji *hodgsoni* pesii ainoastaan Himalajan ympäristössä, Keski-Kiinassa sekä Japanissa ja on melko lyhyen matkan muuttolintu. Se ei siis ainakaan tämänhetkisen tiedon mukaan ole kovin potentiaalinen harhautuja Eurooppaan.

Suomeen harhautuva alalaji on saanut nimensä Yunnanin maakunnasta Kiinassa. Tieteellisen nimistön kummallisuuksiin kuuluu se, että siellä pesivät taigakirviset kuuluvat nimialalajiin ja *yunnanensis* on ainoastaan läpimuuttaja ja talvivieras. Nimialalaji on sekä ylä- että alapuolelta huomattavasti viiruisempi kuin *yunnanensis*-alalaji ja muistuttaa näin enemmän metsäkirvistä. Muun muassa pään kuviot eroavat kuitenkin metsäkirvisestä samaan tapaan kuin *yunnanensis*-alalajilla.